

Vrijdag 1 oktober 1915 – ochtendeditie

Het communiqué van de Belgische generale staf van 29 september luidt:

De nacht van 28 op 29 dezer, is evenals de dag van de 29e, slechts gekenmerkt door artilleriegevechten van weinig betekenis.

De te Parijs vertoevende Belgische advocaten hebben een motie aangenomen om aan hun confrater mr. L. Theodor, deken der Brusselse balie, die op bevel der Duitse overheid naar Duitsland is overgebracht, hun bewondering en dank uit te spreken over de dapperheid waarmee hij de onafhankelijkheid van de balie heeft verdedigd.

De Franse deken Henri Robert had tot mr. Brunet, de voorzitter van de vergadering, een brief gericht met verzoek aan zijn Belgische confraters de verzekering te geven van zijn innige bewondering voor mr. Theodor.

Vrijdag 1 oktober 1915 – avondeditie

Parijs, 1 oktober. De officiële kennisgeving van gisteravond luidt als volgt:

Ons zwaar geschut in België ondersteunde de Britse vloot tegen de Duitse kustbatterijen.

Berlijn, 1 oktober. Officiële mededeling uit het grote hoofdkwartier:

Vijandelijke monitors hebben zonder uitwerking de omtrek van Lombardsijde en Middelkerke beschoten.

Een nieuwe aanval beproefden de Engelsen gisteren niet meer.

Het “Comité Néerland-Belge d’Art Civique” en de wederopbouw van de steden en dorpen in België.

Onder de naam van “Comité Néerland-Belge d’Art Civique” (C.N.B.A.C.) (Nederlands-Belgische Stedenbouwcommissie), onder bescherming van zijne excellentie baron Fallon, gezant van de Belgische regering te ’s Gravenhage, en onder leiding van de heren: Mr. Paul Otlet, advocaat, algemeen secretaris van de Union des Associations Internationales, medestichter van het Internationaal Bibliografisch Instituut en het Internationaal Museum te Brussel, dr. H. P. Berlage, architect te ’s Gravenhage, Jos. Th. I. Cuypers, architect te Amsterdam, prof. Henri Evers, architect te Rotterdam, hoogleraar aan de Technische Hogeschool te Delft, afgevaardigde voor Nederland van de “Union Internationale des Villes”, en Louis van der Swaelmen, landschapsarchitect te Brugge, met de heren Hubert Hoste, architect te Brugge, als secretaris van de zetel te Den Haag en Jan Pauw, architect te Amsterdam, als secretaris van het bureau te Amsterdam, is in Nederland, in verbinding met de “Union Internationale des Villes”, een studiec commissie opgericht, welke zich uitsluitend bezighoudt met het verzamelen van alle documenten en gegevens, welke te verkrijgen zijn, betreffende de nieuwste inzichten, gemaakte studies en opgedane ervaringen in Nederland op het gebied van het aanleggen van steden en dorpen, ten einde deze te zijner tijd ter beschikking te stellen van belanghebbenden in België.

De zetel van de C.N.B.A.C. is gevestigd te ’s Gravenhage; deze commissie houdt voeling met de “Commission centrale des intérêts intellectuels du Comité belge de La Haye”.

Inlichtingen worden verstrekt door het bureau te Amsterdam, Rijksmuseum (bureau architect), aldaar.

Het moest niet minder zijn dan de oorlog met de onherstelbare verwoestingen, welke ermee samengaan, om de algemene aandacht te vestigen op het vraagstuk van stadsaanleg – niettegenstaande dat de stedenbouw, juist doordat zij het gehele leven omvat, de sociale kunst bij uitnemendheid zou moeten zijn.

Het begrip stedenbouw, science of town planning, zoals de Engelsen het uitdrukken, en landscape architecture, dat de Amerikanen uitbreiden tot het stedelijk, landelijk en natuurlijk landschap, is nog niet tot de menigte doorgedrongen.

Ofschoon de burgemeester van Brussel, wijlen Karel Buls, welke de eerste is geweest van alle schrijvers op het gebied van de stedenbouw om de uitdrukking “Esthétique des Villes” te formuleren, reeds meer dan een kwart eeuw geleden, was de eerste min of meer geregelde en algemene manifestatie van de stedenbouw in België, het congres der steden gehouden te Gent in 1913, naar aanleiding van de wereldtentoonstelling in deze stad in hetzelfde jaar.

Op praktisch gebied was de eerste belangrijke systematische toepassing de internationale prijsvraag voor de uitbreiding van Antwerpen.

De “Union Internationale des Villes”, een permanent lichaam, ontstaan tengevolge van het Gentse congres en gezeteld te Brussel, benevens de “Union des Villes et Communes belges”, welke met eerstgenoemde verbonden is, waren de eerste en enige pogingen in België om een algemene en centrale organisatie voor stedenbouw in het leven te roepen.

Tot op heden zijn de studies op stedenbouwkundig gebied in dit land het deel van een aantal architecten, technici en kunstenaars, niettegenstaande sporadisch voorkomende bemoeiingen van officiële of particuliere lichamen, als: de koninklijke commissies van kunst, oudheidkunde en het natuurschoon, de gezondheidscommissie en de commissie tot verbetering van het leven op het platteland, de koninklijke en gewestelijke oudheidkundige verenigingen, centrale en provinciale verenigingen van architecten, de studiecmissie "Groter Brussel", de bonden en de federaties van verenigingen tot bescherming van de natuur uit wetenschappelijk oogpunt en tot behoud van het natuurschoon, natuurlijke en historische monumenten in België of in zekere gedeelten van het land.

Het ware klinische geval, waaraan België op het ogenlik ten prooi is, heeft in alle gemoederen de overtuiging doen post vatten, dat een georganiseerde interventie van de overheden noodzakelijk is bij de oplossing van het probleem van de wederopbouw en de ontwikkeling van de in de oorlog beschadigde of verwoeste steden.

Het is trouwens ook de conclusie van de koninklijke monumenten- en natuurschooncommissie in België in haar rapport, betreffende de administratieve verplichtingen ten laste komende van de overheden bij de wederopbouw van de in de oorlog van 1914 verwoeste steden en dorpen, opgesteld door de heren Lagasse de Locht, voorzitter, en Paul Saintenoy, architect, lid van genoemde commissie en opgenomen in het bulletin van de Koninklijke commissie voor kunst en oudheidkunde, te Brussel in november 1914.

Het is aan Engeland, dat wij het eerste initiatief, betreffende buitenlandse medewerking in deze aangelegenheid verschuldigd zijn.

De “Conferentie van Londen voor de wederopbouw van België”, gehouden in Guildhall van 11 tot 15 februari 1915, op initiatief van de “Union internationale des villes” en de “International garden cities and town planning association”, onder voorzitterschap van de heer Helleputte, minister van openbare werken in België, heeft op haar beurt, met algemene stemmen, de door de minister zelf voorgestelde besluiten, het beginsel van interventie inleidend en nader bepalend, aangenomen.

Het “Belgium town planning committee” te Londen, uitvloeisel van de Londense conferentie, organiseert onder andere een cursus van stedenbouw voor de Belgische artiesten in de lokalen van de Londense hogeschool.

Het “Comité Néerlando-Belge d’art civique” wenst in absolute overeenstemming met de besluiten van de Londense conferentie te handelen.

Het stelt zich hoofdzakelijk ten doel mee te werken om de overheden in het bezit te stellen van een zo groot mogelijk aantal elementen en gegevens ter kennismaking en ter vergelijking, op het gebied van de stedenbouw, opdat hun te nemen besluiten een werkelijk krachtdadige invloed zullen uitoefenen.

Het ligt in de bedoeling deze door middel van een nationaal en internationaal onderzoek verzamelde materialen

1. Vast te leggen in een handboek van begrippen en praktische wenken betreffende de aanleg van steden;
2. Te doen dienen voor een centrum van internationale documentatie, geregeld bijgehouden en ontwikkeld op het bureau van de Union internationale des villes te Brussel;

Om met de uiteenzetting van de nieuwste gegevens op het gebied van stedenbouw te kunnen antwoorden op de vraag welke de voornaamste in beginsel te verwachten algemene en buitengewone gesteldheden zijn voor alle in overweging genomen gevallen en in welke geest deze gesteldheden behandeld moeten worden, ten einde te passen aan de nationale omstandigheden en gezindheid en om ze door middel van wederzijdse banden te hechten aan het algemene plan voor de aanleg van België, zoals gewenst door de vergadering van Londen.

De samenstelling van dit handboek, alle onnodige literatuur vermijdende, heeft niet de naïviteit aanspraak te maken op het geven van een recept “goed voor alles”, maar wil uitsluitend een gids, een “werktuig” samenstellen, om allen, die geroepen zullen worden er gebruik van te maken, drie voorname dingen mogelijk te maken:

1. Zich te overtuigen, dat er werkelijk een wetenschap, een kunst, betreffende stadsaanleg, bestaat, een op waarneming berustende wetenschap, een sociale kunst, en geen dogmatische leerstelling;
2. Kennis te nemen van de nieuwste opvattingen van de autoriteiten en deskundigen op het gebied;
3. Te beschikken over een enorme documentatie, uiterst gecondenseerd, betreffende alle betrokken onderwerpen en het onschatbaar voordeel van onmiddellijk te weten waar zich te vervoegen, om de bronnen van deze documentatie te bereiken, met het oog op meer uitgebreide studies, welke elk geval voor zich, door lokale omstandigheden bepaald, zou kunnen vorderen.

De voornaamste hoofden, waaronder de veelvoudige esthetische en technische middelen, uitvloeiselen van de stedenbouw, moeten worden gezien, zijn:

- I. De studie van het land als geheel beschouwd in verband met onderlinge betrekkingen van allerlei aard; aardrijkskundig, economisch, politiek, geschiedkundig, taalkundig schilderachtig, enz., en bovenal fysionomisch tot de steden.
- II. De oudheidkunde en de geschiedenis.
- III. De economie in al haar vormen, met betrekking tot de bodem, handel, industrie, financiën en het stadsleven.
- IV. De verkeerswegen: wegen, straten, kanalen, waterwegen, spoor- en tramwegen.
- V. Het moderne stadsplan volgens de nieuwste opvattingen van de stedenbouw.
- VI. De woning.
- VII. De hygiëne.
- VIII. Ontspanning, open ruimten, sporten, parken, tuinen, beplantingen enz.
- IX. Tuinsteden.
- X. De opvoeding in al haar vormen, scholen, musea, schouwburgen en concertgebouwen.
- XI. De kunst in het gemeenschappelijk en het private leven.
- XII. Het landelijk probleem, de landbouw, de bosbouw, het natuurschoon, de landelijke woning en het leven op het platteland, arbeiderswijken.
- XIII. De techniek op alle gebied.
- XIV. Het juridisch vraagstuk: dubbele wetgeving, van de staat tegenover de gemeenten, van de gemeenten tegenover de particulieren, om te komen tot een wetsvoorstel betreffende stedenbouw en bescherming van de natuur, bestemd om te dienen als basis bij de discussie en voor de tijdelijke

maatregelen en goedkeuring van de wettelijke bepalingen, welke van kracht zijn op de dag van het sluiten van de vrede.

De C.N.B.A.C. heeft zich tot op heden de medewerking verzekerd van de meest vooraanstaande personen voor de te behandelen onderwerpen.

De lijst is geenszins afgesloten, doch bevat behalve de reeds genoemde namen van de heren Berlage, Cuypers en Evers, die van de heren:

- Dr. Jan Kalff, secretaris der rijksmonumentencommissie, Den Haag.
- P. Bakker Schut, Scheveningen.
- J. H. W. Lellman, Amsterdam.
- J. Gratama, Amsterdam.
- Jan Stuyt, architect, Amsterdam
- W. Kromhout Czn., architect, Rotterdam.
- J. E. van der Pek, mevrouw van der Pek-Went, Amsterdam.
- G. W. van Heukelom, hoofdingenieur, chef van de dienst weg en werken der staatsspoor, Utrecht.
- A. M. van Rood, ingenieur bij de staatsspoor, Maastricht.
- Dr. L. R. Wentholt, ingenieur bij de Rijkswaterstaat, Assen.
- P. Joosting, ingenieur bij de staatsspoor, Utrecht.
- H. F. Hartogh Heijs van Zouteveen, leraar aan de rijkshogere land-, tuin- en bosbouwschool, Wageningen.
- R. H. Roland Holst, kunstschilder, Laren.
- Mej. Dyserinck, secretaresse van het hoofdbestuur der Nederlandse vereniging schoonheid in opvoeding en onderwijs.
- J. D. Ros, leraar aan de academie van beeldende kunsten, Den Haag.

Voorts wenst het C.N.B.A.C. in verband met de commission centrale des intérêts intellectuels au comité belge de La Haye, de medewerking van alle nationale intellectuele krachten onder de vluchtelingen en geïnterneerden, welke in deze studies belang zouden stellen, systematisch te organiseren.

De commissie roept alle Belgen en Nederlanders op hun medewerking of steun te verlenen.

Het ondernomen werk, gelijktijdig studiewerk en propaganda van ideeën, met als beginsel, dat de bijdragen van ieder ten goede komen aan de kennis van allen, verzoekt alle personen, architecten en technici op alle gebied, kunstenaars, schrijvers of oningewijden, die denken ons van dienst te kunnen zijn met het aanbrengen van hun persoonlijke ervaringen, betreffende belangrijke gevallen, hun bekend, bibliografische gegevens of een technische bijdrage voor het werk van de commissie of die genegen zouden zijn de commissie studies, brochures, boeken of grafische documenten te schenken, zich bekend te maken aan het bureau te Amsterdam, door de schrijven aan Louis van der Swaelmen, C.N.B.A.C., Rijksmuseum in die stad.

Onder het opschrift: Neutraliteit of vrijheid schrijft Frans van Cauwelaert in Vrij België:

Wij willen op de gebeurtenissen niet vooruitlopen. Maar de vraag is nu eenmaal gesteld geworden en wij menen ook ons antwoord niet schuldig te mogen blijven: "moeten wij wensen dat België na deze oorlog terug geneutraliseerd zou worden of vrij zou zijn, ook in zijn buitenlandse politiek?" En ons antwoord billijkt zich om zo meer ("billijkt zich om zo meer", een gallicisme en een germanisme – dat is neutraal! Maar de heer Van Cauwelaert behoeft toch niet neutraal te zijn? Redactie N.R.C.) dat de kwestie van de Belgische neutraliteit niet

gebleven is binnen de grenzen van de zuivere internationale aangelegenheden, maar rechtstreeks in verband is gebracht met onze binnenlandse staatkunde.

De zaak, over welke het gaat, is echter niet eenvoudig, want het woord neutraliteit dekt verschillende ladingen. En het is goed om van voren af aan het onderscheid te maken tussen vrijwillige en gedwongen onzijdigheid.

Ik heb geen principieel bezwaar tegen vrijwillige onzijdigheid, niet alleen voor geval van oorlog, maar ook onder bestendige vorm, voor de tijd van vrede. Immers vrij gekozen neutraliteit is ook een vrucht van staatkundige zelfstandigheid, en wanneer een land op deze wijze zijn veiligheid kan verhogen, vermindert het daardoor zichzelf niet. Zelfs indien een plechtige verklaring van blijvende onzijdigheid vanwege onze regering, een middel was om ons land in de toekomst vrij te houden van elk staats- of krijgskundig verdrag, dat ons zou verbinden aan de lotsbestemming van om het even welke naburige of aangelegen grootmacht (grote mogendheid), dan zou ik deze verklaring van harte toejuichen.

Maar een gedwongen, een opgelegde onzijdigheid heeft niets dat me bekoort. Dwangneutraliteit is voor een land geen eer, en bleek voor ons ten slotte geen zegen. Ik zal niet zeggen, dat zij voor ons alleen slechte zijden heeft gehad, maar zij heeft ons laten indoezelen in een overdreven gevoel van veiligheid en schijnt ons ook te hebben gehinderd in het ontwikkelen van het enige natuurlijk bondgenootschap, waarop ons land kon aangewezen zijn, het verbond met Nederland.

Hoe men evenwel ook mag denken over de verleden voor- of nadelen van ons neutraliteitsverdrag, een verdrag als dat van 1839, komt niet opnieuw tot stand, en het loont dus de moeite niet om er veel

woorden over te verliezen. Verscheurde verdragen lijmt men niet aaneen. Zij berusten op wederzijds vertrouwen, en verloren vertrouwen komt kwalijk terug. Wanneer op zo brutale wijze, als door Duitsland, het bewijs is geleverd, dat een der partijen zich aan de overeenkomst niet langer stoort, dan haar eigenbelang meebrengt, dan zou het narrenwerk zijn zulke overeenkomst opnieuw op te zoeken. Wij kunnen dus, na de opgedane ervaring, naar de status quo ante niet terug verlangen en het spreekt als vanzelf, dat ook de mogendheden, welke de verantwoording voor onze onschendbaarheid op zich hadden genomen voor een herstel van de vorige verhoudingen niet zullen te vinden zijn.

Maar zou men zich niet kunnen vergenoegen met aan België de verplichting op te leggen om zich tenminste te houden buiten elk bondgenootschap met de het omringende staten? Zou dat wellicht in het belang van België zelf niet zijn?

Ja, ik weet wel, dat men de goedgelovigen onder ons tracht wijs te maken, dat Duitsland bereid zou zijn om, zelfs na een volledige overwinning, aan België zijn volkomen onafhankelijkheid terug te schenken, als het maar zekerheid had, dat wij geen aansluiting gingen zoeken bij Frankrijk. En het is niet uitgesloten, dat zulke voorspiegelingen zelfs van gezaghebbende Duitse rijde werden uitgelokt.

Er zijn reeds zovele oogverblindertjes tijdens deze oorlog, van Duitse zijde, beproefd om de mensen in de waan te brengen, dat zij aan België niets misdoen, tenzij ze daartoe door ons of onze naburen voor hun eigen zelfbehoud gedwongen waren! En zowel als Duitsland voor zijn krijgskundig optreden zich beriep op een fictieve opmars van het Franse leger over onze zuidergrenzen, evenzo zoekt het zijn inlijvingslast te bevredigen onder voorwendsel, dat België zich ook na de oorlog, op leven en dood zou hebben verbonden met Frankrijk en

Engeland. Ik zal in een volgend artikel zeggen, hoe ik over dit zogenaamde blijvende bondgenootschap van België met zijn grote bondgenoten van het ogenblik denk.

Maar het hoeft geen betoog, dat een gedwongen onzijdigheid, zonder tegenprestatie van vredesgaranten, een onzijdigheid door de eenzijdige wil van de overwinnaar opgedrongen, alleen een utopie kan zijn of een zachte benaming van een wezenlijke afhankelijkheid. Een België, dat onder de drang van Duitsland zogezegd onzijdig wordt verklaard tegenover het buitenland, kan alleen een staat zijn, die beroofd is van de vrijheid om zijn eigen wilbestemming te volgen en tegenover de aanspraken van het buitenland ontoegankelijk wordt gehouden door de steeds dreigende dwingkracht van het Duitse rijk, dat voor zichzelf echter steeds de wegen voor de opmars naar Parijs en de Noordzee zal zoeken vrij te houden.

Ook wordt in feite aan onzijdigheid als deze noch geloofd, noch gehecht. De enkele voorstanders van een nieuwe gedwongen neutraliteit zoeken ze elders. Zij willen ze vinden in een binnenlandse tegenstelling van Walen en Vlamingen, van elkaar verwijderd door de kloof der bestuurlijke scheiding.

Deze samenvlechting van het denkbeeld der bestuurlijke scheiding met het vraagstuk der neutraliteit, is zeer opmerkelijk, en wanneer men zich houdt op zuiver Vlaams standpunt is zij bevreemdend. Bestuurlijke scheiding, een zaak van zuiver inwendige politiek: neutraliteit, een zaak van buitenlandse staatkunde; beide echter al meteen onafscheidbaar verenigd tot een aaneengesloten programma.

In ben overtuigd, dat de meesten, welke beide woorden tegenwoordig samen op de lippen voeren als een reddende leuze, van de betekenis noch van het ene, noch van het andere woord een

juist begrip hebben. Zij nemen de nieuwe leuze op, in goed geloof, omdat hun is wijs gemaakt, dat achter deze leuze levensseisen voor ons Vlaamse volk schuilen.

Niet iedereen, die spreekt van bestuurlijke scheiding draagt de Belgische staat een kwaad hart toe. Vele Vlamingen denken zich achter dit woord slechts enige vrij onnozele bestuurlijke hervormingen, welke aan onze staatkundige samenhang geen gevoelige schade kunnen berokkenen.

Maar deze eis wordt ook voor zeer gevaarlijke bedoelingen gebruikt, en de gevaarlijkste zijn deze, welke met bestuurlijke scheiding de blijvende neutraliteit willen bewerkstelligen; want zij willen ons land doemen tot onmacht door tweedracht, tot afhankelijkheid door inwendige verdeeldheid, en het kan geen verwondering baren, dat dit streven alle sympathie en medewerking van Duitse zijde heeft ondervonden. Een neutraliteit als deze is een rechtstreeks Duits belang, niet een Belgisch, noch een Vlaams. Zij vervangt de leeuw uit ons nationale wapen, door twee aan elkaar gekoppelde wachthonden, welke zich vruchteloos van elkaar willen losrukken, elk in zijn richting, maar de dief vrij spel geven op het onbewaakte erf. Want over een half zelfstandig Vlaanderen, afkerig in zijn buitenlandse neigingen van deze van Wallonië, wandelt de Duitse soldenier ongehinderd naar de Noordzee, en zijn beschermende hand wordt overigens, volgens de vooraanstaande verdedigers van het nieuwe scheidingsplan zelf, blijvend noodzakelijk voor de handhaving van deze Vlaams-Waalse wanverhouding.

Het baart dan ook geen wonder dat een dergelijke tegenstelling tussen onze beide landsgedeelten alleen met de hulp van de Duitse wapens zou kunnen tot stand worden gebracht, maar het getuigt alvast niet voor de goede smaak, noch voor het waardigheidsgevoel van de neutralisten door bestuurlijke scheiding, dat zij zelfs niet

geaarzeld hebben op deze Duitse hulp tegen hun eigen volk, dat ze wantrouwen, een beroep te doen.

Het getuigt evenmin van hun zuivere Vlaamsgezindheid. Zij willen zelfmoord uit wanhoop. In de plaats van – zij het dan ook door harde kamp en door steile zelfonthouding – ons volk in vrije en eigene meesterschap, broederlijk en rechtschapen met de Walen gedeeld, in het gemeenschappelijk vaderland, op te voeren naar gezonde en volledige ontwikkeling, willen zij het werpen in de versmachtende omarming van het Duitse overmachtig eigenbelang. En de samenkoppeling van neutraliteit en bestuurlijke scheiding, welke ik bevreemdend heette van zuiver Vlaams standpunt uit, komt mij alleen dan natuurlijk en wel berekend voor, wanneer ik ze beschouw in verband met het Duitse belang.

Daarmee is niet gezegd, dat alle voorstanders van neutraliteit door scheiding, de Duitsers opzettelijk willen welgevallig zijn: ook niet dat zij handelen op Duitse ingeving, noch door drijfveren. Voor de meesten allicht vertegenwoordigt het woord “neutraliteit”, alleen afzijdigheid van een verbond met Frankrijk, en bestuurlijke scheiding niets anders dan ontklemming van de Fransgezinde, bestuurlijke moedwil, onder welke wij steeds onze Vlaamse beweging benepen hebben gevoeld. Maar de eerste ingevers van het nieuwe stelsel hebben naar mijn overtuiging, verder gedacht, en het zou mij niet verwonderen, dat zij zich bevinden aan de overkant van ons strijdveld.

Hoe het ook zij, ik beschouw het denkbeeld van onzijdigheid door bestuurlijke scheiding als ten gronde verwerpelijk: want het zou voor ons bezegelen, de ondergang van onze landseenheid en van onze onafhankelijkheid. Wij willen vrij zijn, als Belgen, om onze eigen vriend- en vijandschappen te bepalen: wij willen vrij zijn om, naar eigen inzicht de richting te zoeken en te volgen van ons volksbelang

en het zal niet overdreven klinken, wanneer wij zeggen, dat wij het recht der zelfbestemming, dat wij de volgerechtigheid als volk door onze trouw aan het eenmaal gegeven woord en door onze offers voor de vrijheid meer dan duur genoeg hebben gekocht.

Wij willen vrij zijn.

Om ons, na eindeloos lijden, te gaan overleveren aan een ongekende grootheidswaanzin? Om constant vaandel en trompet te laten meetroenen op de heirbanen der grootmachtpolitiek? God moge ons behoeden. Onze wensen gaan die richting niet uit. Wij willen vrij zijn, dat is ons recht: vrij, omdat de vrijheid eert. Maar wij willen niet, in een roes van jonge overwinningswijn, ons eenmaal laten afleiden van het hoge doel, dat ons na deze oorlog kan wachten: een voorwacht te zijn onder de kleine volkeren.

Belgisch gemeentekrediet.

De eerste openbare uitgifte, sinds het begin van de oorlog, heeft thans in België plaats gevonden: de Crédit Communal de Belgique heeft de inschrijving opengesteld op 30 miljoen 4 ½ % obligaties tegen een koers van 98 procent. De opbrengst der lening zal dienen om de gemeenten de uitvoering van productieve werken en werken van gemeentelijk belang mogelijk te maken.